

Στα ίχνη ενός διαλόγου: Το «φυσικό» και το «ανθρωπογενές» στο ιστορικό τοπίο του Εθνικού Δρυμού Σουνίου

Μια πολυδιάστατη εξερεύνηση στην κοιλάδα της Σούριζας-Αγριλέζας (Βιωματικό Εργαστήριο)

Ο σκοπός του εργαστηρίου είναι διττός. Από τη μια να προχωρήσουμε σε ιστορική, κριτική, ερμηνευτική προσέγγιση του πολυσυζητημένου εννοιολογικού ζεύγους *άνθρωπος-φύση*. Από την άλλη, να εφαρμόσουμε και να αξιολογήσουμε την πρακτική της κίνησης στο τοπίο, ως μέσου για την προσέγγιση της ιστορίας.

Το πλούσιο σε υλικά κατάλοιπα του παρελθόντος τοπίο του Εθνικού Δρυμού Σουνίου, η γεωλογία –γεωμορφολογία του και οι μέθοδοι της αρχαιολογικής έρευνας, συνιστούν το πεδίο υλοποίησης και διαμορφώνουν το πρακτικό σκέλος του εργαστηρίου.

Το εργαστήριο δομείται πάνω στην μεθοδολογική κατεύθυνση, σύμφωνα με την οποία η κίνηση στο τοπίο λειτουργεί ως παιδευτικό εργαλείο για την βιωματική κατανόηση της *ιστορίας*. Τη μέθοδο αυτή θα χρησιμοποιήσουμε για να διερευνήσουμε τον διάλογο βασικών εννοιών, ιδεοτύπων και πρακτικών που ενέχονται στη τρισδιάστατη σχέση: *άνθρωπος – τοπίο – χρόνος*. Κεντρικός άξονας η σημασιολογική δυναμική του ζεύγους *φυσικό - ανθρωπογενές*. Θα προσπαθήσουμε να την διαπραγματευτούμε, παρατηρώντας και καταγράφοντας στοιχεία του περιβάλλοντος, κρίνοντας, ταυτόχρονα, την ταξινομική τους αναφορά: *φυσικά ή ανθρωπογενή*; Με αυτήν την αφετηρία συνδέονται διάφορα νήματα τα οποία ξετυλίγονται και διαπλέκονται μέσα στο τοπίο: η *τεχνολογία*, το κουαρτέτο *γεωμορφολογία-κλίμα-χλωρίδα-πανίδα*, *αξιολογικά συστήματα* και *στερεότυπα* όπως το *δάμασμα της φύσης*, το *ημέρεμα του άγριου τοπίου*, η *οικολογική καταστροφή*, αλλά και *οικονομικοί, πολιτικοί εξαναγκασμοί*, οι σχέσεις *εξουσίας*. Στόχος μας δεν είναι, να εξετάσουμε διεξοδικά όλες αυτές τις έννοιες και τις σχέσεις τους. Θέλουμε να αφηθούμε στην έλξη που αυτά τα νήματα θα ασκήσουν όχι μόνο στη διανοητική αλλά και στη σωματική μας υπόσταση καθώς θα κινούμαστε στο χώρο. Αυτό που καθιστά πραγματική αυτήν την έλξη είναι η *ιστορία* και αυτήν προσεγγίζουμε καθώς μετασχηματίζουμε έναν γεωγραφικό χώρο σε πλήρες νοήματος τοπίο.

Καθοριστική η διάσταση του χρόνου. Μπορούμε να τη διαβάσουμε, αποκρυπτογραφώντας τη *γενεαλογία* των μορφών των παρατηρούμενων γύρω μας στοιχείων: βράχια, ορυκτά χείμαρροι, κτίσματα, απορρίμματα, σκάμματα, δρόμοι. Κατανοώντας τη σχέση τους στο χρόνο, κατανοούμε το παλίμνηστο του τοπίου, το αποτέλεσμα, δηλαδή, της ώσμωσης των διαδοχικών ιστορικών μορφών του: μ' άλλα λόγια, κινούμαστε και διαβάζουμε την ιστορία στη σημερινή της αναγνώσιμη εικόνα.

Η εξερεύνηση θα ξεκινήσει από το επίμηκες οροπέδιο που αποτελεί μέρος της κορυφογραμμής του κεντρικού ορεινού όγκου της Λαυρεωτικής. Σχηματίζουμε ομάδες εργασίας και, περπατώντας, μπαίνουμε σιγά σιγά στην κοιλάδα της Σούριζας. Διάσπαρτα αρχαία κατάλοιπα μεταλλουργικών εργαστηρίων, συμπλέκονται με νεώτερα ερείπια και έργα της Γαλλικής μεταλλευτικής-μεταλλουργικής Εταιρείας, με αρχαία και σύγχρονα λατομεία, μεταλλεία, με γραμμές βαγονέτων, με απομεινάρια εγκαταστάσεων νομάδων Σαρακατσάνων κτηνοτρόφων. Το υδρολογικό δίκτυο, τα πετρώματα, η χλωρίδα και η πανίδα του Δρυμού συμπληρώνουν το φάσμα των ενδιαφερόντων στοιχείων γύρω μας. Παρατηρούμε. Προσπαθούμε να

ερμηνεύσουμε αυτά που βλέπουμε ανιχνεύοντας τις μεταξύ τους σχέσεις. Σε επιλεγμένα σημεία, γίνονται στάσεις όπου καταγράφουμε στοιχεία που θεωρούμε σημαντικά καθώς και τις σκέψεις μας με βίντεο, φωτογραφίες, σκαριφήματα και μέσα από μικρές ‘συνεντεύξεις’ μεταξύ των μελών των ομάδων. Έτσι προσεγγίσουμε ‘πρωτογενώς’ έναν νέο και άγνωστο χώρο και με λογικούς συλλογισμούς αλλά και με την εμπειρική σχέση που μας παρέχει η παρουσία μας και η κίνησή μας στο συγκεκριμένο χώρο, προσπαθούμε να τον ερμηνεύσουμε και να αντλήσουμε όσο το δυνατό περισσότερες πληροφορίες γι’ αυτόν χωρίς προηγούμενη γνώση της ιστορίας του. Η σχετικά δύσκολη αυτή διαδρομή θα ακολουθήσει σε μεγάλο μέρος της την κοίτη του χειμάρρου, που καταλήγει στη θάλασσα δια μέσου της κοιλάδας της Αγριλέζας.

Τα εργαστήρια θα ολοκληρωθεί στους χώρους του ΚΠΕ το απόγευμα του Σαββάτου, όπου θα φορτωθούν οι ηλεκτρονικές καταγραφές (φωτογραφίες, βίντεο) σε ηλεκτρονικό υπολογιστή, θα συζητηθούν οι παρατηρήσεις μας και θα προσπαθήσουμε να αφηγηθούμε την ιστορία του τοπίου που εξερευνήσαμε, μέσα από την κριτική προσέγγιση του εννοιολογικού ζεύγους φυσικό-ανθρωπογενές, των εννοιών τοπίο, περιβάλλον, τη σχέση τους με την πορεία στο χρόνο των ανθρώπων και των συλλογικοτήτων τους, καθώς και τη θέση τους ως αντικείμενο της Ιστορίας. Η αξιολόγηση της μεθόδου και των δράσεων του εργαστηρίου και η παιδαγωγική της εφαρμογή, αποτελούν την κατακλείδα του εργαστηρίου.

ΠΡΟΣΟΧΗ:

Για το εργαστήριο αυτό οι συμμετέχοντες θα πρέπει να έχουν μαζί τους φωτογραφική μηχανή και να είναι ντυμένοι κατάλληλα για περπάτημα σε έναν φρυγανότοπο με έδαφος ανώμαλο (δηλαδή μακρύ παντελόνι, κλειστά παπούτσια για περπάτημα). Νερό, καπέλο και ζεστά ρούχα κα αδιάβροχο θεωρούνται αυτονόητα!

Δρ. Ανδρέας Καπετάνιος

Αρχαιολόγος, Β' ΕΠΚΑ

τηλ. 32116700, εσωτ. 112